

Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplular, Yeni Kimlikler

Barış Çağırkan
Araştırma Görevlisi, Bitlis Eren Üniversitesi
bcagirkan@gmail.com

Öz

Göç insanlık tarihinde en önemli sosyal değişimlerden biridir. İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu göç süreçleri boyunca, gittikleri yerlere kendi dillerini, kültürlerini yaşam tarzlarını da beraberinde götürmüşlerdir. Göçmen olarak bireyler taşıyıcı rolünü üstlenmişlerdir ve bu etkileşimler sonucunda toplumlar üzerinde önemli değişimlere sebep olmuşlardır. Tarih boyunca göçmenler toplumlar yaratmışlar ve değiştirmişlerdir. Günümüz toplumlarına baktığımızda ise; yeni kitle iletişim araçlarının sağlamış olduğu kolaylıklar sayesinde de insanlar diğer bireyler ile geçmiş de hiçbir zaman olmadığı kadar kolay bir biçim de iletişim kurabilmektedirler. Bu yeni gelişmeler doğrultusunda bireylerin aidiyet ve kimlik olgusuna verildikleri anlamda değişimler olmuştur. Bireyler günümüz toplumlarında, daha önce hiç ortaya çıkmamış ve var olan tüm kimliklerinden farklı bir kimlik inşa edebilmektedirler. Bu yeni tür kimlikler, sosyolojik açıdan hibrit kimlik olarak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aidiyet, Göç, Hibrit, Postmodernizm, Kimlik.

Immigration, Hybrid Identity, and Sense of Belonging: New Societies, New Identities

Abstract

Immigration is one of the most social movements in human history. People have changed places in which they live because of many reasons. Through this process, they have carried their cultures, languages, lifestyles, and so on. They have met so many different cultures, and they have an interaction and create new ones. People, as transporter, have a significant effect on society. They build and change the culture all the time. Thanks to the new technological improvements, people can have an interaction easier than before. This situation makes the vast differences in the understanding of a sense of belonging and new sorts of identities. Today, people can even build their identity. This new kind of identity is called hybrid identity in sociology.

Keywords: Sense of belonging, Immigration, Hybrid, Postmodernism, Identity.

Giriş

Hibrit kimlikler günümüzde daha çok küreselleşme ve mobilizasyon süreçlerinin bir sonucu olarak ele alınmakta ve çok kültürlü toplum yapılarının bir bileşeni olarak açıklanmaktadır. Fakat, tarih boyunca farklı, çok kültürlü toplumlar var olmuş ve bu toplumlar içinde farklı kimlikler varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu çok kültürlü toplum yapıları genel olarak büyük göçler sonucunda kazanmıştır. Bu bağlamda kimlik, aidiyet ve göç arasında iyonik bir bağ oluşmuştur. Bireyler tarih boyunca kendi kararları veya zorlama sonucu yer değiştirmişler ve bu yer değişimleri sonucunda farkında oldukları ya da kendi istekleri dışında toplumsal yapıda bir takım değişimlere sebep olmuşlardır. Bu tarihsel serüven içinde insanoğlu var olan sorunlarına çözüm bulmak istemiş, göç olgusu ve göçmen anlayışı bu süreç sonucunda değişime uğramıştır. Özellikle küreselleşme ve iletişim alanındaki gelişmelerden önce de bireyler sosyal süreçler sonucunda kendi hibrit kimliklerini inşa etmişlerdir. Bu bağlamda hibrit kimlik anlayışı yeni bir olgu olmanın dışında tarihsel değişimlere bağlı olarak toplum yapısındaki değişimler sonucunda ortaya çıkmıştır (Chambers, 1994). Günümüz toplumlarını incelediğimizde genel olarak çok kültürlü bir yapıya sahip olduğunu görürüz. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri güzel bir örnek teşkil etmektedir. Örneğin Amerikan kimliğinin hibrit bir kimlik olarak anlaşılmasından öte bugün Amerika'ya göç etmiş olan çok sayıda Çinli nüfusun oluşturduğu American-Chinese yani Amerikalı-Çinli hibrit kimliği inşa edilmiştir. Bu örnek göstermektedir ki; Amerika'ya göç eden ve orada yaşayan Çinliler kendilerini diğer göçmen gruplardan ayırmak ve aynı zamanda kendilerinin sadece Çinli değil aynı zamanda Amerikalı olduğunu ifade etmek için Amerikalı-Çinli kimliğini inşa etmişlerdir. Bu bireyler inşa ettikleri bu hibrit kimlik sayesinde Amerikan toplumunun bir parçası haline gelmiş ve aynı zamanda bu topluma aidiyet duygusu kazanmışlardır. Göç, kimlik ve aidiyet ilişkisini ele alan bu makalede bu üç kavram arasında bağ incelenecektir. Bu makalede aynı zamanda sosyolojik olarak bir hibrit kimlik tanımlaması yapılacak ve hibrit kimliğin oluşmasında göç ve göçmenlerin etkileri üzerinde durulacaktır.

Göç ve Göçmenlik

Genel anlamda bir göç tanımı yapmak gerekirse, göç "anlamli bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirmeler" olarak tanımlanmaktadır (Erder, 1986: 9). Göç eden kişiler de göçmen olarak tanımlanmaktadır. Göç ve göçmenlik kavramları insanlık tarihi ile aynı yaşıdır. İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı (iklim değişikliği, zorlama, daha iyi bir hayat arayışı vb.) göç etmişlerdir. Göçler ile başlayan bu yer değiştirmeler dolayısıyla taşınan "maddi ve manevi öğelerle, farklı kültürlerden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşimin sonucunda her ikisinin de değişmesi" sonucu kültürleşmelere diğer bir ifade ile çok kültürlü topluluk ya da toplumlar

ortaya çıkmaya başlamıştır (Güvenç, 1999: 122). Göçmenler yeni bir bölgeye yerleştiğinde, kendi kültürel karakterlerini ve belirli sosyoekonomik ve yasal statülerini de beraberinde getirirler; örneğin, dinlerini, dillerini, kültürlerini, kimliklerini (Kaplan ve Chacko, 2015: 129). Göç edilen yere bağlı olarak değişmekle birlikte göçmenler çeşitli sebeplerden dolayı, bunların başında güvenlik sorunu gelmekte, birlikte hareket etmişler ve diğer gruplarla ve/veya ana toplum ile olan ilişkilerini asgari seviyede tutmuş ve kendi kültürlerini korumaya çalışmışlardır. Fakat zaman içinde, toplum ile ilişkilerini arttırmış ve bunun doğal bir sonucu olarak da kendi kültürleri ile göç ettikleri toplumun kültürünü sentezleyerek yeni bir kimlik ve aynı zamanda kültür ortaya çıkarmışlardır. Bu bağlamda, göçler ile yeni devletler, yeni milletler, yeni toplumlar, yeni kültürler ve yeni kimlikler ortaya çıkmıştır. Fakat bazı alt kültür grupları kendi kültürlerini korumaya yönelerek grup dışı etkileşimlerden uzak durmuşlardır. Bu küçük alt kültür gruplarının verdiği tepki aynı zamanda küreselleşmeye verilen tepkiler arasında da sayılmaktadır. Küreselleşme dolayısıyla yaşadığımız dünya daha da küçülmemekte, bireyler arası etkileşim ve değişimin şiddeti artmakta fakat bazı etnik gruplar etkileşimi ve değişimi tamamı ile reddetmektedir. Göç ile gidilen yeni bölgede bazı alt kültür grupları kendi kültürlerini, dillerini, yaşam tarzlarını, dinleri korumaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda göç istenilen bir şey değil zorunlu bir olaydır. Bu alt kimlik grupları çok kültürlü bir yapının bir parçası olsalar da bu üst kimliği hiçbir zaman benimsememişlerdir. Çünkü bu gruplar nereden geldiklerini ve var olan farklılıklarını koruma eğilimindedirler. Göç ile ilgili temel bakış açılarından bir diğeri de göçün bir neden olarak incelenmesidir. İçduygu ve Sirkeci'ye göre, toplumların tarihsel gelişiminden çıkartacağımız en temel bulgulardan birisi de, göçün toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığıdır; bu anlamda göç; bir sonuçtur. Bu arada göçün kendisinin de toplumsal ve ekonomik dönüşümlere katkıda bulunan bir etken olduğu unutulmamalıdır; bu çerçevede göç bir nedendir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250). Göçün, nedenleri açısından zorunlu ve gönüllü göç, amaçları bakımından ise çalışma, sığınma gibi farklı kriterlere uygun olarak tanımlamak mümkündür, "farklı bilimsel disiplinler olarak ekonomi, sosyoloji, demografi, coğrafya, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve diğer bazı ilgili disiplinler göçle ilgili konulara farklı bakış açılarıyla değinirler" (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 249). Sosyolojik olarak ise; göç ile ilgili teoriler genel olarak klasik asimilasyon teorisi üzerine kurulmuştur. Asimilasyon teorisi kısaca açıklamak gerekirse "etnik azınlığın, ana/merkez topluluğun parçası haline geldiği sosyal bir dönüşüm sürecidir" (Alba ve Nee, 1997: 828). Bu dönüşümün süresi ve nasıl gerçekleştiği ana toplumun özelliklerine göre değişmektedir. Var olan göçmen kimliği bu anlamda geçici bir kimlik olarak algılanmaktadır, çünkü asimilasyon süreci tamamlandıktan sonra birey artık göçmen değil var olduğu toplumun parçası haline dönüşmüştür. Göçmenlerin kültür ve imgeleri, onları diğer gruplardan ve ana toplumdaki ayıran farklılıkları

belirli bir süre sonrasında dönüşür. Chambers (2014: 21) imgeler ve bu imgelerin bireyler için anlamını şöyle açıklıyor; “kökenleri ne kadar eski ve mütevazi olursa olsun, imgeler bizim şeylerin üzerinden değil, şeyler yoluyla düşünmemize yardımcı olur”. Chamber bu açıklamasında göçmenlerin öncelikle kendileri ve grup için olan düşüncelerinin ve daha sonrasında ana toplum hakkında olan düşünce ve kavrayışlarında meydana gelen değişime dikkat çekmektedir. Göçmenler öncelikle koruma içgüdüsüyle gruba bağlı kalarak hayatta kalmaya çalışmış fakat daha sonra ana toplum ve diğer alt kültür grupları ile girdikleri ilişkiler sonucunda imgeler ve kavrayışlarında bir dönüşüm meydana gelmiş ve bunun sonucunda da hibrit kimlik inşa süreci başlamıştır. Hibrit kimlikler günümüzde en fazla göçmen gruplar arasında yaygındır. Göçmen grupların göç ettikleri yerdeki toplum ile olan ilişkilerinde iki önemli etken vardır bunlardan birincisi kimlik bunalımı, bunun biz çözüm önerisi olarak hibrit kimlikler inşa edilmiş, diğer önemli sorun ise aidiyet olgusudur.

Hibrit Kimlik Kavramı ve Aidiyet

Temel anlamda kimlik, bir varlığın aynılık olarak tanımlanabilir ve tanımlanabilir kılan özellikleri ile açıklanır. "Kimlik" herhangi bir bireyin ayırt edici özelliği olarak tanımlanan, ya da belirli bir sosyal kategori veya grubun tüm üyeleri tarafından paylaşılabilir olmasıdır. Bireyin içinde bulunduğu gruba bağlı olarak; kimlik sayılar, renkler, meslek, hobiler ve cinsiyete indirgenebilir (Pembecioğlu, 2012). Bireysel anlamda farklı yaşam tarzlarının, iş hayatının, etnik farklılaşmanın bir sonucu olarak herkes farklı kimlikler taşır. Bu bakış açısından kimlik, bireyin kendisini başkalarına bakarak pozisyon alması ve bu ekseninde kendini ifade etme aracı olarak ortaya çıkmaktadır (Anık, 2012: 21). Ulus devlet anlayışının bir sonucu olarak genel olarak çok kültürlü bir sosyal yapı arz etmeyen toplumlarda kimlik bunalımı veya sorunu pek fazla önemli değildir. Bu tür yapılar genel olarak ulus değerleri etrafında şekillenmişlerdir. Fakat post-modern dediğimiz toplum yapılarında özellikle de küreselleşmeye bağlı olarak, önceki kuşaklardan farklı toplum yapıları ve kimlikler ortaya çıkmaktadır. Büyük ölçüde kimlik oluşumu bu çok kültürlü toplumlarda farklı gruplar kendi göçmen anlatıları veya adaptasyon süreçlerine bağlı olarak kendi kimliklerini değiştirmektedir (Hattaoğlu ve Yakusko, 2014: 27).

Son yıllarda meydana gelen iletişim ve ulaşım alanında ki gelişmeler doğrudan ve/veya dolaylı olarak göçün hızı ve seviyesi üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bunun bir sonucu olarak da dünyadaki göçmen nüfusu sürekli olarak yıldan yıla artış göstermiştir. Birleşmiş Milletlerin 2015 verilerine göre, 244 milyon insan, yaklaşık olarak % 3,3 dünya nüfusu, kendi ülkesinin dışında yaşamlarını sürdürmektedir (UN, 2015). Bu rakam 2016 yılında özellikle Suriye’de yaşanan olaylardan dolayı artmıştır. Göçlere ve küreselleşmeye bağlı olarak da, bireylerin kimlik ve aidiyet duyguları üzerinde değişim ve dönüşüm meydana gelmiştir. Kimlik açısından; klasik

olarak iki çeşit kimlik algısı üzerinde yoğunlaşabilir bunlar; dini ve etnik kimlik. Etnik kimlik; bireylerin etnik grup/gruplar ile olan ilişkisi üzerinden kendini tanımlamasıdır. Ayrıca etnik kimlik benzer değer yargıları, sosyal inançlar ve normlara dayanır. Diğer taraftan dini kimlik, bir inanç sistemi üzerinden bireylerin kendini tanımlamasıdır. Bireyler kendini bir dini inanca bağlı hisseder ve bu dini inanç üzerinden kimliklerini tanımlar. Günümüz toplumlarında ise kimlik ve kimlikler dinamik bir eğilim göstermektedir. Sadece dini veya etnik farklılıklar üzerinden değil aynı zamanda birey olarak insanın kendini diğer bireylerden, bunun içine bireyin kendi ailesi bile dahil olabilir, farklı olarak gördüğü her şey üzerinden yeni bir kimlik inşa edebilir. Hibrit kimlik bu dinamik sürecin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Martin, 1995).

Göç, göçmenlik ve kimlikler arasında günümüz toplumlarında yaşanan algı değişimlerinin en önemli nedenlerinden biri küreselleşmedir. Küreselleşme genel anlamda tarihsel ve diyalektik bir süreçtir ve çok yönlü bir kavramdır. Örneğin, kültürel küreselleşme temel olarak üç sonuca ulaşmak ister, bunlar; “farklılaşma, asimilasyon ve hibritleştirilmedir” (Piters, 2004: 279). Bu üç kavram sosyal bilimciler tarafından farklı farklı incelenmiştir. Örneğin, bireylerin asimilasyon sürecine tabi olması farklı kültürlerin yok olmasına ve tek tip kültürün bütün dünya kültürlerini etkilemesi ve değiştirmesi olarak yorumlanmıştır. George Ritzer gibi düşünürler günümüz toplumlarının Amerikan kültürü tarafından tahrip edildiğini ve asimilasyona uğradığını söylemiştir. Kültür kendi başına ulusları diğer uluslar ile farkları üzerinden tanımlama olarak anlaşılabilir (Modood, 2007). Tek bir kültürün diğer kültürleri asimile etmesi, bireylerin kimlik anlayışları üzerinde de değişime neden olmuştur. Bu değişim süreci aynı zamanda bir hibritleştirme sürecini de başlatmıştır. Hibritleştirme süreci, asimilasyon sürecinden farklı yorumlanmalıdır. Çünkü hibrit bakış açısı bireylere kendi özgür alanlarını yaratma imkânı sunmaktadır. Göçmen gruplar zaman içinde uyum ve alışma sürecini tamamlamaktadırlar fakat kendilerini tanımlama sorunu en zor aşamalardan biridir. Kimlik arayışı bireyleri farklı olgu ve kavramlar üzerinde bir inşa sürecine götürmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da; bireyler zaman içerisinde kendi ilgi alanlarına, cinsiyetlerine, iş hayatlarına ve hobilerine göre kendi kimliklerini inşa etmektedirler. Bu bağlamda hibritizasyon süreci asimilasyon sürecinden farklı olarak, bireylere kendilerine ait benzersiz bir kimlik yaratma imkanı vermektedir. Göçmen olarak geldiği toplumda bu bireyler hibritizasyon sürecinin bir sonucu olarak; Amerikanlı Çinli, Türk asıllı Alman Futbolcu, Punkçı, Arsenal taraftarı, vb. kimlik tanımlamaları yapabilmektedir. Bu tür kimlik inşası aynı zamanda göçmenlerin ana topluma olan aidiyet duygularında da bir dönüşüme neden olmaktadır. Hibrit kimlik oluştururken bireyler ana toplum ile olan ilişkilerinden dolayı zayıf olan aidiyet duygularını da güçlendirmektedir. Bir asimilasyon yaşamadıkları için göçmenler sahip oldukları, geçmişten getirdikleri ve/veya göç ettikleri

yerde sonradan kazandıkları tüm her şey hibrit kimlikleri sayesinde hiçbir şeyi yok saymadan veya saklamak zorunda kalmadan taşıyabilmektedirler. Hibritizasyon göçmenler için bağlamda önemli bir kavram haline gelmektedir.

Etimolojik olarak "hibrit" kelimesi incelendiğinde ise; Cambridge Sözlüğe göre, hibrit kelime anlamı olarak "iki yada daha fazla farklı bir şeyin bir araya gelerek oluşturduğu şeydir". Sosyolojik perspektiften hibrit kelimesi incelendiğinde ise; post-modernite ile birlikte ortaya çıkmış bir kavram olarak anlaşılmaktadır. Modernitenin tekilciliğine getirilen bir eleştiri olarak görülen bu post-modern bakış açısı kimlik ve aidiyet duyguları açısından da bireylerin kendilerini farklı ifade etmelerine olanak vermiştir (Smith, 2008). Zymunt Bauman'a (2000) göre modernizm likit ve/veya katı olarak anlaşılmaktadır. Modernizmin getirdiği ulus devlet anlayışının bir sonucu olarak tekilcilik vurgulanmıştır. Fakat günümüz post-modern toplumlarında ise hiçbir şey katı halde değildir, her şey akıcı haldedir. Heterojeni ve çoğulculuk günümüz toplumlarının en belirgin özelliklerinden biri haline gelmiş bulunmaktadır. Çağdaş toplumların bu iki önemli özelliği aynı zamanda hibrit anlayışın da en önemli belirleyicilerindedir (Clothier, 2005).

Sosyolojik olarak Hibrit Kimlik

Sosyal bilimlerde kimlik ile ilgili olarak birçok perspektif vardır; örneğin sosyolojik, antropolojik, kültüre, biyolojik kimlik anlayışları. Sosyolojik açıdan ele alındığında ise, kimlik kavramı sadece bireysel olana değil, toplumsal veya ulusal olana (hatta küreselleşme söylemlerinde dile getirildiği haliyle ulus ötesi olana da) atıfta bulunan bir kavramdır (Anık, 2012: 22). Lawler (2014) kimliklerin sosyal ilişkiler ile oluşturulduğunu söylemiştir. Ayrıca Lawler kavram olarak kimliğin bireysel/özel ve sosyal/kamusal olarak ayrıldığını belirtmiştir. Kimlik saptama süreci yinelemeli bir süreçtir yani bireyler kendi kimliklerini oluştururken belirli bir zamandan sonra tekrar bir kimlik oluşturma sürecine girebilir. Kısacası günümüz toplumlarında, bireyler her zaman diğer toplum üyeleri ile bağ ve etkileşim kurarak kimlik oluşturma süreci içinde yer almaktadırlar (Lawler, 2008). Çağdaş toplumların en belirgin özelliklerinden biri olan çok kültürlü toplum yapıları göç ve göçmen olgusunun bir sonucudur. Genel anlamda tartışılan, post-kolonyal sosyal bilimciler, göç kültürlerin çapraz etkileşimi sonucu yeni bir ürün ortaya çıkarmaktadır; ancak meydana geldiği kültürlerden farklı olan bu üçüncü bir bakış açısı, kültür veya toplum anlayışı. Aynı zamanda yeni bir kimlik (hibrit kimlik) ortaya çıkabileceğini düşündürmektedirler (Hattaoglu ve Yakushko, 2014: 28).

Hibritizasyon anlayışı yeni bir olgu olarak tartışılmasına rağmen aslında ortaya koyduğu argümanlar açısından; sosyolojinin kurucularından olan Emile Durkheim'ın sosyoloji anlayışının temelinde de var olan; "toplumun bireylerden değil bireyin toplumdan doğduğu" düşüncesi yer almaktadır (Aron, 1994: 228). Bu anlayıştan hareketle bireylerin kimliklerinin inşa

edilmesi sürecinde içinde buldukları toplumun etkisi çok önemlidir. Günümüz çok kültürlü toplumlarında bireyler kendi kimliklerini kendileri inşa etmektedirler. Klasik kimlik perspektiflerinde bireyler ailesi ve çevresinin etkisiyle, geçirdikleri sosyalizasyon süreçlerinden sonra belli değerler edinirler, fakat günümüz çok kültürlü toplumlarında bu süreç farklı işlemektedirler. Dünya küresel bir toplum olarak tahayyül edilmekte ve bireyler ailelerinden farklı olarak kendi ilgi alanları, hobileri, yaş, cinsiyet gibi değişkenlere göre kimlik oluşturma süreçlerini kendileri belirleyebilmektedir (Anık, 2012: 41). Farklılaşan bu süreçlere bağlı olarak da bireyler kendilerine özgü bir aidiyet duygusu yaratmaktadır. Bu yeni aidiyet duygusu diğerlerinden farklı olarak din, ırk gibi ulus toplumların aidiyet duygularından farklılık göstermektedir. Çok kültürlü toplumlar hibrit kimliklerin inşa edilmesi ve varlığını sürdürmesi açısından önem arz etmektedir. Marshall McLuhan'ın küresel köy metaforundan hareketle, dünya üzerindeki bütün kültürler diğerler farklı kültürler ile etkileşim içerisine girebilme imkanı bulmaktadır. Bu sayede sadece mekânsal değil aynı zamanda hayali olarak da çok kültürlü toplumlar yaratılmaktadır. Mehmet Anık (2012: 75) çok kültürlülüğü; "farklı kültürel kimliklere sahip grupların\toplulukların aynı toplum içerisinde varlıklarını, bunların birbirleri ile olan ilişkilerine" dikkat çeken bir kavram olarak tanımlamıştır. Post-kolonyal toplumların çok kültürlü yapısı hibrit kavramının sosyal bilimlerde kullanımını arttırmıştır (Tsouroufli, 2015).

Göç ve göçmen kavramlarında yaşanan değişimlerden bağımsız olarak düşünemeyeceğimiz hibrit kimlik kavramı; Smith'e göre (2008) yerel ve küresel arasındaki refleksif bir ilişki olarak inşa edilir. Kimlikler bireyler tarafından bilinçli olarak asimilasyon sonucu oluşmamıştır ancak bunun yerine kültür unsurları yeni bir hibrit kültür yaratmak için sürece dahil edilmiştir. Hibrit kimlik oluşturulması süreci "partikularizm ve evrenselleştirilmesinin iç içe ve aynı zamanda evrensellik parçacıklaşmasını içeren iki yönlü bir süreç" olarak değerlendirilmektedir (Robertson, 1992: 100). Yerel ve küresel etkileşimin bir sonucu olarak her bağlamda farklı olan yeni bir kimlik oluşturulur. Bu yeni kimlik hibrit kimlik olarak isimlendirilir. Sosyolojik olarak bu yeni kimlik diğer tüm bileşenlerinden farklı olarak ele alınıp incelenir. Smith (2008), hibrit teorisinin sosyolojik analizinde; hibrit kimliğin türleri ve aralığını sosyoloji literatürü içerisinde teorik ve deneye dayalı incelendiğini söylemiştir. Hibrit kimliklerin birden fazla formu ve aralıkta analiz edildiğini ileri sürmüştür. Bu formlar: sınırlar, cinsiyet, yeni kimlikler, diaspora ve iç koloni hibritismidir (sınırları içinde oluşan). Ayrıca günümüz sosyoloji araştırmalarında, hibrit ağırlıklı olarak kültürel fenomenleri ve kimlikleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Çoklu kimlikleri, farklı yaşam tarzlarını, davranışları, uygulamaları çoklu kimliklerin bir sonucu olarak görmektedir (Cieslik ve Verkuyten, 2006: 78). Schlesinger kimlik inşa süreci ile ilgili olarak şöyle bir formül vermiştir; "kimlik içermenin olduğu kadar dışlamanın da ürünüdür. Bundan dolayı

etnik grubu diğer gruplar açısından tanımlayan şey, araya konulmuş toplumsal sınırdır, bu sınırlar içerisinde yer alan kültürel gerçeklik değildir" (Schlesinger, 1987: 235). Bu formülden hareketle bakıldığında, hibrit kimlik, bellek süreçlerine bağlıdır ve herhangi bir grubun üyeleri, kendilerini ortak geçmişlerinin anılarına bakarak tanımlayabilirler. Böylece, toplumsal grupların sürekli bir oluşum içinde olabildikleri, sınırlarını sürekli olarak tanımladıkları görüşüne dayanan dinamik bir kimlik fikri geliştirilebilir (Schlesinger, 1987: 230). Bu dinamik kimlik fikri aynı zamanda hibrit kimlik anlayışının temelini oluşturur. Dinamik kimlik anlayışı içinde bireyler süreç içerisinde farklı kimlikler inşa edebilir veya var olan kimliklerini değiştirebilir. Hibrit kavramı ve insanların çoklu kimliklere sahip olduğu fikri, bu kimliklerin incelendiği önemli tartışmaları gündeme getirmektedir. Örneğin, çoklu kimlikler, bir konumun veya diğer kimlik kaynaklarının sıralandığı, periyodik olarak içerildiği ana fark haline geldiği durumsal hiyerarşiye göre etkileşime girebilir. Bauböck (1998: 43) göçle bağlantılı olarak, "yeni bir kültür üyeliği alırken bir önceki kültürel üyeliğini koruyan" katma özdeşleşmeler ve katma asimilasyon ortaya çıkar. Katma kimlik kavramı ve çoklu tanımlamaların uyumlu olabileceği fikri giderek daha yaygın hale gelir. Bununla birlikte, birden fazla kimlik aynı zamanda farklı anlayışlar ve aidiyet arasındaki gerilim veya çatışmaları da ortaya çıkarabilir. Bu tür gerginlikler ve çatışmalar uzlaşma stratejileri gerektirir.

Sonuç

Kimlik, çağdaş insan ve sosyal bilimlerde giderek daha önemli bir anahtar kelime haline gelmiştir. 1980'lerden itibaren araştırmalarda; anlamlar, beklentiler ve çatışmaların bireylerin ve grupların farklı yerellikleri ile nasıl ilişkili olduğunu yoğun bir şekilde incelenmiştir. Genel olarak bu araştırmalarda irdelenen konular: Bireylerin kimliklerini oluşturan bir veya başka unsurlar kullanarak nasıl temsil ettikleri; bu unsurların nasıl kategorize edilebileceğini; ve çatıştıklarında çoklu kimliklerin nasıl bir araya getirildiğidir (Brubaker ve Cooper 2000). Günümüzdeki teorik literatürde ise; çoğu küreselleşmenin ulusal, etnik ve kültürel kimliklerin parçalanmasına ve hibritleşmesine yol açtığını iddia etmektedir. Hibritite teorileri, homojen, tekdüze tanımlanmış kimlikler kavramını reddeder ve bunun yerine heterojenlik ve çokluk kavramlarına abone olurlar (örn. Ang, 2001; Anthias, 2001; Nederveen Pieterse, 1995). Hibrit devlet, farklı, çoklu kimliklerin bir karışımını açıklar ve hibridlik, homojenlik, özcelik ve mutlakçıya karşı bir argüman olarak görülür. Göç, kimlik ve aidiyet açısından bireylerin hayatları boyunca girdiği sosyal süreç hibrit kimliğin oluşturma sürecidir. Hibrit kimliğin oluşmasında bir çok etken rol oynayabilir, bunlardan en önemlisi ve etkili olan etken göçtür. Tarih boyunca insanlar çeşitli sebeplerden dolayı göç etmek durumunda kalmıştır. Bu göç sürecinde bireyler gittikleri yerlerde çok kültürlü toplum yapılarının oluşumunda en etkili sebeplerden biri olmuştur. Göç ve aidiyet ilişkisi sonucunda bireyler göç ettikleri yerlerde farklı aidiyet duygusu

geliştirmişler ve buna bağlı olarak da hibrit kimlik inşa etmişlerdir. Bu durumun pratik iki sebebi vardır: (a) bireyler var olan kimliklerini terk etmek zorunda kalmadan aidiyet duygusu geliştirebilmişlerdir. (b) İnşa edilen yeni hibrit kimlikler sayesinde ana toplumun bir parçası haline gelmişlerdir. Kavramsal olarak bireylerin hibrit kimlik oluşturma süreci hiçbir zaman sona ermez. Bazı bireyler için bu kimlik inşa süreci bir defaya mahsus bir olay olarak meydana gelirken, bazı bireylerin hibrit kimliklerini oluşturmaları hayatları boyunca sürer. Günümüz dünyasında bireyler, geçmişe kıyasla daha fazla mobildirler. Bu mobilizasyon süreçlerine bağlı olarak etkileşime girdikleri bireylerin etnik, dini, cinsiyet, profesyonel, inanış ve hayata bakış açıları farklılık göstermektedir. İnsanlar göçmen olarak gittiği yerlerde yeni insanlarla tanışıp, bireyde var olanın dışında etnik, dini veya cinsiyetlerden bağımsız olarak farklı bir kimlik inşa edebilirler. Bu yeni kimlik ile bireyler gittikleri yerlerde var olan kapsayıcı ana topluma aidiyet duygusu geliştirirler. Bu hibrit kimlikler ana topluma aidiyet duygusu geliştirmede kilit rolü oynamaktadırlar. Örneğin; birey kendini Türk olarak değil yaptığı iş ile tanımlayarak Türk toplumuna aidiyet duygusu geliştirebilir. İş arkadaşları ile olan ilişkisi ve inşa etmiş olduğu iş kimliği bireyin hibrit kimliğidir. Bu kimlik ile birey ana, büyük herkesi kapsayan topluma aidiyet duygusu geliştirmiştir. Göçmen bireyler gittiği farklı bir toplumda, sosyal süreçler sonucunda yeni kimliğini oluşturur. Bu yeni kimliği bireyin var olan veya sosyal süreçler sonucunda edindiği tüm kimliklerden farklı aynı zamanda bu kimliklerin hepsini kapsayan yeni bir kimlik olabilir ve bu kimlik hibrit kimlik olarak adlandırılır. Hibrit kimlik ve göç kavramları arasında ilişkiyi düşündüğümüzde; göç öncesi insanların belirli kimlikleri vardır; ancak yeni çevrelerinden aldıkları şifreler/mesajlarla insanlar kimliklerini kim olduklarını, nereye ait olduklarını sorgulamaya başlamaktadır (İlgin ve Hacıhasanoğlu, 2010: 60). Bu sorgulama ve yeni toplumdaki diğer bireyler ile girdikleri sosyal etkileşim süreçleri sonucunda birey kendini yeniden tanımlama sürecine girer bu süreç sonunda birey sosyal sürecin niteliğine göre yeni diğer kimliklerinden tamamen farklı ve mümkün olduğunda onları da kapsayan bir hibrit kimlik inşa eder. Yeni hibrit formlar, hareketlilik, göç ve çok kültürlülüğün bir sonucu olarak ortaya çıkan derin değişimlerin önemli göstergeleridir (Pieterse, 2001). Birey eğer ilgi alanlarına göre bir sosyal süreç içerisin de bulunursa, hibrit kimliğini buna göre inşa eder. Örneğin; birey futbol ile ilgileniyorsa ve sosyal süreç içerisinde kimliğini bu ilgi alanına göre şekillendirmişse. Belirli bir zaman sonra kendisini etnik yada dini inancına göre değil sadece desteklediği futbol takımına göre ifade edebilir. Siz kimsiniz sorusuna, erkek, 35 yaşında ve Star Wars hayranı olabilir. Bu bağlamda Star Wars hayranı olmak bireyin inşa etmiş olduğu hibrit kimliğidir.

Kaynakça

- Alba, R., Nee, V. (1997). Rethinking assimilation theory for a new era of immigration. *International Migration Review*, 31(4), 826-874.
- Anık, M. (2012). *Kimlik ve Çok Kültürcülük Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Aron, R. (1994). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, çev. Korkmaz Alemdar, 3. Basım. İstanbul: Akım Yay.
- Bauböck, R. (1998). The crossing and blurring of boundaries in international migration: Challenges for social and political theory. In R. Bauböck and J. Rundell (Eds), *Blurred boundaries: Migration, ethnicity, citizenship* (s. 17-52). Aldershot: Ashgate.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Brubaker, R., Cooper, F. (2000). Beyond "identity". *Theory and Society*, 29 (1), 1-47.
- Chambers, I. (1994). *Immigration, Culture, Identity*. London : Routledge.
- Clothier, I. (2005). Created Identities: Hybrid Cultures and the Internet. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 11(4), 44-59.
- Cieslik, A., Verkuyten, M. 2006. National, Ethnic and Religious Identities: Hybridity and the Case of the Polish Tatars. *National Identities* 8 (2). 77-93. doi:10.1080/14608940600703650.
- Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.
- İlgin, C., hacıhasanoğlu, O. (2010). Göç-aidiyet ilişkisinin belirlenmesi için model. *İTÜDERGİSİ/a*, 5(2).
- İçduygu, A., İbrahim S. (1999). "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri", *75 Yılda Köylere Kentlere*, Oya B. (der.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. DOI: 10.1080/08873631.2015.1004852.
- Hattatoglu, P., Yakushko, O. (2014). Experiencing the Formation of Hybrid Cultural Identities in First- Generation Turkish Immigrants To The United States. *Journal of Identity and Migration Studies*, 8(1), 27-46.
- Hybrid. (n.d.). In: *Cambridge Dictionary*, 1st ed. [online] Available at: <http://dictionary.cambridge.org> [Accessed 23 Aug. 2016].
- Kaplan, D., Chacko, E. (2015). Placing immigrant identities. *Journal of Cultural Geography*, (32)1, 129-138. DOI: 10.1080/08873631.2015.1004852
- Lawler, S. (2008). *Identity: Sociological Perspectives*. Cambridge: Polity Press.

- Martin, D. (1995). The choices of identity. *Social Identities*, 1(1), 5-20.
- Modood, T. (2007). *Multiculturalism: A Civic Idea*. Cambridge: Polity Press.
- Pembecioğlu, N. (2012). Building identities: Living in the hybrid identities. *Scientific Journal of Humanistic Studies*, 4(7), 46-59.
- Pieterse, J. (2004). Capitalisms: Asian-European Dialogue after Enron. *Asian Journal of Social Science*, 32(2), 274-289.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London, UK: Sage Publications.
- Schlesinger, P. (1987). On national identity: some conception and misconceptions criticised. *Social Science Information*, 26 (2), 219-264.
- Smith, K. (2008). Hybrid Identities: Theoretical Examinations IN: Iyall Smith, K. and Leavy, P. (eds) (2008) *Hybrid identities*. Leiden: Brill, 3-11.
- United Nations (2015). [online] <http://www.un.org/en/index.html>. Available at: [http://unitednations](http://unitednations.org) [Accessed 15 Aug. 2016].
- Tsouroufli, M. (2015). Hybridity, Identities and Inclusion of International PhD Students in England. *Interdisciplinary Perspectives in Equality and Diversity*, 1(1), 5-49.

